

ŞAHIS SİGORTA ŞİRKETLERİ VE BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNE ÖDENEN PRİM ve KATKI PAYLARININ VERGİ KANUNLARINDAKİ YERİ

Mesut UÇAK (*)

1 - GİRİŞ

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemiyle ilgili kanuni düzenleme 4632 sayılı¹ kanunla yapılmıştır. Yapılan düzenleme ile kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak, bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratarak istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulmasını teminen, gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulan bireysel emeklilik sisteminin düzenlenmesi ve denetlenmesi amaçlanmıştır.

Bilindiği gibi ülkemizde sosyal güvenlik kurumları Bağkur, Emekli Sandığı ve Sosyal Sigortalar

Kurumu olarak üçlü bir yapıdan oluşmakta idi. Üçlü sistemin getirdiği sorunlar; kaynak kullanımındaki israf, üç kurumun ayrı ayrı borç batağında olması, finansmanının büyük bir çoğunluğunun hazinece karşılanması ve üyelerine yeterince sosyal güvence sağlayamaması bu üç kurumun tek çatı altında birleştirilmesi zorunluluğunu doğurmuştur. Üç kurum 5510 sayılı² yasa ile tek çatı altında Sosyal Güvenlik Kurumu tüzel kişiliği altında birleştirilmiştir. Yukarıda açıkladığımız yasal düzenlemeden de görüleceği üzere bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sistemiyle ilgili düzenleme devletçe yapılan sosyal güvenlik sistemiyle ilgili yapılan düzenlemelerin tamamlayıcısı olarak getirilmiştir. Aralarındaki birçok farktan en önemlisi bireysel emeklilik sisteminin gönüllülük esasına dayanmasıdır.

^{*}Vergi Denetmeni

¹07.04.2001 tarih ve 24366 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

²Sosyal güvenlik reformu kapsamında çıkarılan 5510 sayılı (16.06.2006 tarih ve 26200 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.) Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Anayasa Mahkemesi iptal sürecinden sonra genel düzenlemeleri içeren hükümleri ile geniş olarak 5754 sayılı (08.05.2008 tarih ve 26870 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.) Kanunla değiştirilmiştir. Son olarak ta istihdam paketi olarak adlandırılan 5763 sayılı (26.05.2008 tarih ve 26887 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.) Kanunla yapılan değişikliklerle birlikte genel olarak 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Şahıs (hayat) sigorta sisteminde ise sigorta şirketleri sisteme dahil kişilere emeklilik imkanı sunduğu gibi insanları hayatları boyunca belli risklere karşı korumayı da hedeflemektedirler. Hayat sigortası, öncelikli olarak sigortalının ölümüne bağlı ekonomik kayıp risklerini kapsamak suretiyle sigortalıya, sigortalının ailesine güvence ve koruma sağlamaktadır. Bireysel emeklilik sistemi ise temelde, bireylerden toplanan katkı paylarının, yatırıma yönlendirilmesi suretiyle kişilere yaşlılık döneminde ilave bir gelir temin etmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, hayat sigortasında olduğu gibi, katılımcının ailesi de kapsam içerisindedir.³

Bireysel Emeklilik ve Şahıs Sigorta Sistemlerinin gönüllülük esasına dayanması ve zorunluluk esasına dayanan ve devletçe Sosyal Güvenlik Kurumu aracılığıyla sunulan sistemin tamamlayıcısı olması vergi idaresini harekete geçirmiş sisteme katılımın teşvik edilmesi amacıyla 28.06.2001 tarih ve 4697 sayılı⁴ "Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile sigorta şirketlerinin yanında sisteme katılan şahıslar ve işverenler açısından da birtakım vergisel teşvikler getirilmiştir.

Bu çalışmamızda Bireysel Emeklilik ve Şahıs Sigorta Sistemine ödenen prim ve katkı payları konusunda vergi kanunlarında yer alan düzenlemeler ile konu hakkındaki görüş ve önerilerimize yer verilecektir.

2- GELİR VERGİSİ KANUNU'NDA YER ALAN DÜZENLEMELER

Bireysel emeklilik ve şahıs sigorta şirketlerine ödenen prim ve katkı paylarının vergi matrahının tespitinde indirim konusu yapılması hususunu

aşağıda yer alan başlıklar halinde açıklayabiliriz.

1- Ödenen prim ve katkı paylarının GVK'nın 63/3. maddesine göre safi ücret tutarının tespitinde indirim konusu yapılması,

2- Ödenen prim ve katkı paylarının GVK'nın 89/1. maddesine göre Gelir Vergisi Matrahlarının tespitinde indirim konusu yapılması,

3- İşverenler tarafından ücretliler adına ödenen katkı paylarının GVK'nın 40/9.maddesine göre gider olarak indirim konusu yapılması

Yukarıda maddeler halinde sıraladığımız prim ve katkı payı ödemeleri konusunda ücretli ve işveren açısından Gelir Vergisi Kanunu'nda yer alan vergisel teşvikleri, vergi idaresince uygulamaya yönelik yapılan düzenlemeler ışığı altında aşağıda açıklanmıştır.

2.1- Ödenen Prim Ve Katkı Paylarının GVK'nın 63/3. Maddesine Göre Safi Ücret Tutarının Tespitinde İndirim Konusu Yapılması:

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 61. maddesinde ücret, işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatler olarak tanımlanmıştır. Ayrıca ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı (Mali sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması onun mahiyetini değiştirmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Aynı kanunun 63. maddesinde de ücretin safi tutarının tespitinde indirim konusu yapılacak hususlar hüküm altına alınmıştır.

³ Dr. Ahmet EROL- A.Ercan YILDIRIM, Bireysel Emeklilik Sisteminde Vergi Uygulaması, Yaklaşım Yayınları, Ocak 2004

⁴ 10.07.2001 tarih ve 24458 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

GVK'nın 63. maddesinin 1.fıkrasının 3. bendinde, 4697 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile değişiklik yapılmış "*Sigortanın veya emeklilik sözleşmesinin Türkiye'de kain ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması şartıyla; ücretlinin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta poliçeleri için hizmet erbabı tarafından ödenen primler ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları, İndirim konusu yapılacak prim, aidat ve katkıların toplamı, ödendiği ayda elde edilen ücretin %10'unu (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta poliçeleri için ödenen primlerde, ödendiği ayda elde edilen ücretin %5'ini) ve yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını aşamaz.*" şeklinde yeni hüküm getirilmiştir.

Yapılan yeni düzenleme ile, vergiye tabi ücret matrahının tespitinde şahıs sigorta primlerinin yanında bireysel emeklilik katkı paylarının da indirim konusu yapılması imkanı getirilmiştir. Konu hakkında ayrıntılı açıklamalara diğer indirimlerle ilgili GVK'nın 89. maddesinin 1.fıkrasında yer alan hükümlerin açıklanması esnasında yer verilecektir.

GVK'nın 63.maddesinin 1. fıkrasının 3. bendi 4697 sayılı kanunla değiştirilmiş ve yukarıdaki yeni hükümler getirilmiştir. Kanunun değiştirilmeden önceki şekli "*Mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigortaları için hizmet erbabı tarafından ödenen primler (Sigortanın Türkiye'de kain ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta şirketi nezdinde akdedilmiş olması ve sigorta priminin ödendiği ayda elde edilen ücret üzerinden, kanunla kurulu sosyal güvenlik kurumlarına hizmet erbabı hissesi olarak hesaplanan prim veya aida-*

tın aylık tutarını aşmaması şartıyla)" şeklindedir. 4697 sayılı Kanun'un geçici 1.maddesinde, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce (07.10.2001 tarihinden) akdedilmiş şahıs sigorta poliçelerinin ilgili olduğu prim ve ödemeler bakımından GVK'nın 63 ve 89. maddelerinin bu kanunla değişiklik yapılmadan önceki hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Buna göre GVK'nın 63.maddesinin 3.fıkrasında yapılan değişikliğin yürürlük tarihi 07.10.2001'dir. Bu tarihten önce akdedilmiş şahıs sigorta poliçeleri kapsamında yapılacak prim ödemeleri bakımından eski hükümler uygulanacaktır. Bu tarihten sonra akdedilen sigorta poliçeleri bakımından ise yeni hükümler uygulanacaktır.

Örnek: Bir ücretlinin Ağustos 2009 döneminde ücret matrahının tespitinde indirim konusu yapabileceği katkı payı ve prim ödemelerine ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir.

Aylık Brüt Ücret	5.000 TL
Bireysel Emeklilik Sistemi Katkı Payı Ödemesi	200 TL
Şahıs Sigorta Primleri Ödemesi	400 TL
Önceki Dönemlerde (Ocak-Temmuz/2009) İndirim Konusu Yapılmış Toplam Tutar	2.000 TL
Asgari Ücretin Yıllık Tutarı	8.154,00 TL
Brüt Ücretin %10'u	500TL
Brüt Ücretin %5'i	250TL

Bu bilgilere göre, ücretlinin, şahıs sigorta primi ile ilgili olarak matrahının tespitinde indirim konusu yapılabilecek tutar ücretinin %5'i olan 250 TL ile sınırlıdır. Dolayısıyla 400 TL'lik prim ödemesinin 250 TL'lik kısmı indirim konusu yapılabilecektir. Bu durumda şahıs sigorta primi olarak indirim konusu yapılacak tutarın yanı sıra

bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payının tamamı olan 200 TL'de matrahın tespitinde indirim konusu yapılacaktır. Böylece indirilebilecek toplam tutar 450 TL olacaktır.

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere hem bireysel emeklilik hem de diğer şahıs sigortalarına aynı anda prim ve katkı payı ödenmesi halinde ise indirim konusu yapılabilecek toplam tutar brüt ücret tutarının %10'unu aşamayacaktır. Bu hesaplamada şahıs sigorta primlerine ilişkin %5'lik sınır ayrıca aranacaktır.

İndirim konusu yapılacak katkı payı veya prim tutarının tespitinde esas alınacak ücret işveren tarafından çalışana hizmeti karşılığında ödenen aylık (maaş), prim, ikramiye, sosyal yardımlar ve zamlar gibi sürekli nitelikteki ödemelerin brüt tutarlarının toplamı olacaktır. Gider karşılığı olarak ödenen tutarlar (yapılan gerçek bir giderin karşılığı olsun olmasın) dikkate alınmayacaktır.

Ücretlilerin ödediği şahıs sigorta primlerinin %5'ni aşan kısım ile bireysel emeklilik katkı payının %10'unu aşan kısım izleyen aylara ait ücretin matrahının tespiti aşamasında da indirilemeyecektir.

Bir takvim yılı içerisinde bireysel emeklilik ve diğer şahıs sigorta primleri ile ilgili olarak yapılabilecek indirim tutarı asgari ücretin yıllık brüt tutarını aşamayacaktır. Bu sınırlama yıllık bazda dikkate alınacak olup, yıl içinde asgari ücret tutarında meydana gelebilecek değişiklikler, indirim yapılacak tutarların hesabında dikkate alınacaktır.

2.2- Ödenen Prim ve Katkı Paylarının GVK'nın 89/1. Maddesine Göre Gelir Vergisi Matrahlarının Tespitinde İndirim Konusu Yapılması:

Gelir vergisi Kanununun 89 'uncu maddesinin 1' inci bent hükmüne göre, beyan edilen gelirin⁵

% 10'unu (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta primleri için, beyan edilen gelirin % 5'ini) ve asgarî ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla, mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları (sigortanın veya emeklilik sözleşmesinin Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması, prim ve katkı tutarlarının gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması ve ücret geliri elde edenlerin ücretlerinin safi tutarının hesaplanması sırasında ayrıca indirilmemiş bulunması şartıyla, eşlerin veya çocukların ayrı beyanname vermeleri halinde, bunlara ait prim ve katkı payları kendi gelirlerinden indirilir.) şeklindedir.

Aynı şekilde yukarıda ayrıntısına yer verdiğimiz GVK'nın 63. maddesinin 1. fıkrasının 3. bendinde ücret geliri elde eden hizmet erbabının gelir vergisi matrahının tespiti amacıyla safi ücretinin tespiti aşamasında ödediği prim ve katkı paylarının indirim konusu yapılabileceği yönünde kanuni hüküm bulunmaktadır. GVK'nın 63/3 ve 89/1 maddelerinde yer alan düzenlemeler büyük çoğunlukla paralellik arz etmektedir. Bu nedenle aşağıda yapacağımız açıklamalar her iki kanun hükmünü de ilgilendirmektedir.

a) Şahıs Sigorta Primlerindeki İndirim Esasları:

Gelir Vergisi mükelleflerinin şahıs sigorta primlerini Yıllık Gelir Vergisi Beyannamesinde indirim konusu yapabilmeleri için ;

- Ödenen primin beyan edilen gelirin % 5'ini aşmaması gerekmektedir. Aşan kısım indirim konusu yapılamaz.

⁵Beyan Edilen Gelir: Mükellefin bir takvim yılında elde ettiği kazanç ve iratların toplamından giderler düşüldükten, mahsup edilecek indirimler ve geçmiş yıl zararları düşülmeden önceki tutarı ifade eder. Bu tutar 2009 yılı gelir vergisi beyannamesinde 26 no'lu satırda yer almaktadır.

- Ödenen primin mükellefin şahsına eşine ve küçük çocuklarına⁶ ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri olması gerekmektedir.

- Ödenen primlerin toplamı asgari ücretin yıllık tutarını aşmamalıdır. Asgari ücretin bir yıllık tutarının tespitinde, gelirin elde edildiği yılda, 16 yaşından büyük asgari ücretlinin bir yıl içerisinde aldığı brüt maaşlarının toplamı esas alınmalıdır. 2009 yılı için bu tutar 8.154,00 TL'dir.⁷

- Sigorta sözleşmesi, Türkiye'de kurulu ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta şirketi nezdinde akdedilmiş bulunmalıdır.

- Sigorta primi gelirin elde edildiği döneme ilişkin olmalı ve bu dönem sonuna kadar ödenmiş olmalıdır.

- Prim ve katkı payı ödeyen ve ücret geliri elde eden dar mükellef gerçek kişilerde indirimden faydalanabilmektedirler.

- Mükellefin kendi şahsı dışında aile fertleri için ödediği primler, eş ve çocukları tarafından ayrı olarak kendileri için verdikleri beyannamelerinde indirim konusu yapılmamış olmalıdır.

- Sigorta primi, ücret geliri elde edenlerin ücretlerinin safi tutarının hesaplanması sırasında GVK'nın 63'üncü maddesinin 1 fıkrasının 3'üncü bendine göre ayrıca indirim konusu yapılmamış olmalıdır.

Ödenen şahıs sigorta primlerinin indirim konusu yapılabilmesi için yukarıda sıraladığımız şartların topluca bulunması gerekmektedir. Gelir Vergisi beyannamesinde kar ortaya çıkmazsa

yukarıda sıraladığımız şartlar oluşsa bile yapılan sigorta primi ödemeleri bir sonraki yıla zarar artırıcı unsur olarak aktarılamaz. Ayrıca indirimin doğru bir şekilde uygulanabilmesi için ödeme tutarı ile tarihinin belgelendirilmesi gerekmektedir. Prim ve katkı payı ödemeleri makbuz karşılığı doğrudan sigorta veya bireysel emeklilik şirketine yapılabildiği gibi, banka şubeleri, bankaların otomatik para çekme makineleri (ATM), internet veya telefon bankacılığı, kredi kartları veya posta çeki aracılığıyla da yapılabilmektedir. Ödeme tutarı ve tarihinin; sigorta veya bireysel emeklilik şirketlerince düzenlenen makbuzlarla ya da ödeyenin adı ve soyadı, ödemenin ait olduğu dönem, ödenen prim veya katkı payı tutarı, ödeme yapılan sigorta veya bireysel emeklilik şirketinin unvanı ve ödemenin türüne (Şahıs sigorta primi veya bireysel emeklilik katkı payı) ilişkin bilgilerin yer alması koşuluyla banka dekontları, otomatik para çekme makinesi makbuzları, kredi kartı ekstreleri ve posta çekleri ile tevsik edilebilmesi de mümkündür.

Katkı payı ve primlerin vergi matrahının tespitinde indirim konusu yapılabilmesi için, gelirin elde edildiği dönem ile ilişkili olması ve bu dönem sonuna kadar ödenmiş olması gerekmektedir. Örneğin 1 Eylül 2009 tarihinden başlamak üzere bir yıllık yapılan ve bedeli peşin olarak ödenen sağlık sigortası priminin dört aylık kısmının 2009 yılına, diğer sekiz aylık kısmının da 2010 yılına ilişkin beynamede indirim konusu yapılması gerekmektedir.

⁶ Küçük çocuk tabirinden, 18 yaşını doldurmamış ve mükellef tarafından bakmakla yükümlü olunan (nafaka suretiyle bakılanlar dahil) kişilerin anlaşılması gerekmektedir.

⁷ Brüt Asgari Ücret :

01.01.2009 – 30.06.2009 tarihleri arasında	16 yaşından büyükler için	666,00 TL. x 6 ay =	3.996,00
01.07.2009 - 31.12.2009 tarihleri arasında	16 yaşından büyükler için	693,00 TL x 6 ay =	4.158,00
			+-----
			8.154,00

Zarar beyanı ya da oran ve tutar sınırlamaları (örneğin asgari ücretin yıllık toplam tutarını aşması nedeniyle indiremediği) dolayısıyla yıllık beyannamede indirim konusu yapılamayan prim veya katkı paylarının daha sonraki yıllarda indirim konusu yapılması mümkün değildir. Aynı şekilde ücretlilerin ödediği prim ve katkı payının ilgili olduğu ayda indirilemeyen kısmı, izleyen aylara ait ücretin matrahından indirilemeyecektir.

Örnek: Kuruyemiş alım satım faaliyetiyle iştiغال eden mükellefin 2009 yılı beyan bilgileri aşağıdaki gibidir.

Ticari Kazanç	: 60.000 TL
Bağ-Kur Primi (SGK Primi)	: 20.000 TL
Kendi adına ödediği sigorta primi	: 5.000 TL
Eşi ve çocukları adına ödediği sigorta primi	: 20.000 TL
(Eşi ev hanımı çocukları ise 12 – 14 yaşındadır.) 16 yaşından büyükler için 2009 yılı asgari ücret	: 8.154,00 TL

Çözüm: Mükellef Kuruyemiş alım satım faaliyetinden 2009 yılında 60.000 TL ticari kazanç elde etmiştir. Ayrıca 20.000 TL bağ-kur primi ödemiştir. Kazancının yeterli olması nedeniyle kendisi, eşi ve çocukları için ödediği şahıs sigorta primlerini de yıllık gelir vergisi beyannamesinde ticari kazancından indirim konusu yapabilecektir. Ancak ödediği şahıs sigorta primlerini aşağıdaki hesaplamaları göz önünde bulundurularak indirebilecektir.

Toplam ödenen şahıs sigorta primleri	: 25.000 TL
(Kendisi, eşi ve çocukları için)	5.000 + 20.000

Ticari Kazanç	: 60.000
Bağ-Kur Primi	: (20.000)

Beyan Edilen Gelir : 40.000 x % 5 = 2.000 TL

Şahıs sigorta primleri beyan edilen gelirin % 5'ini aşamayacağı için her ne kadar mükellef toplamda 25.000 TL sigorta primi ödemiş olsa da 2009 yılı için sadece 2.000 TL'yi indirim konusu yapabilecektir. Bu duruma göre mükellefin beyanı aşağıdaki gibi olacaktır.

Ticari Kazanç	: 60.000 TL
Bağ-kur Primi	: (20.000 TL)
Safi Ticari Kazanç	: 40.000 TL
Şahıs Sigorta Primi	: (2.000 TL)
Vergiye Tabi Gelir (Matrah)	: 38.000 TL

İndirim konusu yapılamayan tutar (25.000 – 2.000) 23.000 TL'yi sonraki yıllara zarar artırıcı bir unsur olarak devredemeyecektir.

b) Bireysel Emeklilik Sistemine Ödenen

Katkı Payları:

Yine Gelir Vergisi Kanununun 89.maddesi hükmüne göre yıllık beyanname veren mükellefler, vergi matrahlarının tespitinde bireysel emeklilik sistemine ödedikleri katkı payının beyan edilen gelirin %10'una kadar olan kısmını gelir vergisi matrahlarının tespitinde indirim konusu yapabileceklerdir. Bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı paylarının indiriminde de, şahıs sigorta primlerinin indirimi için gerekli olan ve yazımının 2/B-a bölümünde açıkladığımız esaslar geçerlidir.

İki indirim mekanizması arasındaki farklılık, indirim konusu yapılacak ödemenin azami tutarının tespitinde ortaya çıkmaktadır. GVK'nın 89/1'inci maddesi uyarınca şahıs sigorta primlerinin asgari ücretin bir yıllık tutarını aşmamak üzere beyan edilen gelirin % 5'ine kadar olan kısmı indirilebilecekken, bireysel emeklilik katkı paylarının asgari ücretin bir yıllık tutarını aşmamak üzere beyan edilen gelirin % 10'una kadar

olan kısmı indirim konusu yapılabilmektedir. Bireysel emeklilik sistemi ile diğer şahıs sigortaları için ödenen primlerin birlikte olması halinde ise matrahtan indirim konusu yapılabilecek tutar beyan edilen gelirin %10'u ile sınırlı olacaktır. Bu durumda şahıs sigorta primleri için %5 oranındaki sınır ayrıca aranacaktır.

Gelir vergisi mükellefleri kendileri gibi, eşleri için bireysel emeklilik sistemine ödedikleri katkı paylarını da yukarıda belirtilen sınırlamalar çerçevesinde indirim konusu yapabileceklerdir. 18 yaşından küçük çocukların bireysel emeklilik sistemine dahil olması 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun 4. maddesi (Bireysel emeklilik sistemine medeni hakları kullanma ehliyetini haiz kişiler katılabilir.) gereği sisteme dahil olmaları mümkün değildir.

Bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları ile şahıs sigorta primlerinin vergi matrahının tespitinde indirim konusu yapılabilmesi için; bireysel emeklilik şirketlerinin 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun 8 inci maddesinde yer alan hüküm uyarınca emeklilik branşında ruhsat almış şirketlerden olması, şahıs sigorta şirketlerinin ise Türkiye'de yerleşik ve merkezinin Türkiye'de olması gerekmektedir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 63/3 ve 89/1'inci maddelerinde yapılmış olan düzenlemelere göre, ödenmemiş prim ve katkı payları, sigorta poliçesi veya emeklilik sözleşmesi bulunsa dahi indirim konusu yapılamamaktadır. Geçmiş dönemlere ilişkin olarak yapılan prim ve katkı payı ödemelerinin düzeltme yoluyla ödemenin ilgili olduğu dönemin matrahının tespitinde indirim konusu yapılması da mümkün değildir.

Gelir vergisi mükellefleri aynı takvim yılı içerisinde hem şahıs sigorta primi hem de bireysel emeklilik katkı payı ödemeleri durumunda yuka-

rıda açıkladığımız şartlara uymaları halinde her iki tutarı da indirim konusu yapabilirler. Ancak; bireysel emeklilik katkı payının beyan edilen gelirin % 10'unu ve asgari ücretin bir yıllık toplam tutarını, şahıs sigorta priminin beyan edilen gelirin % 5 'ini ve asgari ücretin bir yıllık tutarını aşmaması gerekir. Ayrıca toplamda indirim konusu yapılacak prim ve katkı payları beyan edilen gelirin % 10 'unu da aşmaz.

Örnek: Gelir vergisi mükellefi Ahmet Bey 2009 yılında ticari faaliyetten 70.000 TL kar serbest meslek faaliyetinden ise 10.000 TL zarar elde etmiştir. 2009 takvim yılında kendisi için bireysel emeklilik sistemine 4.000 TL ödemede bulunmuş ayrıca 1.000 TL kendisi 1.800 TL'de 4 yaşındaki oğlu için olmak üzere toplam 2.800 TL şahıs sigorta primi ödemiştir. Ahmet Beyin 2009 takvim yılı matrahının tespitinde indirim konusu yapabileceği katkı payı ve prim tutarlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir.

Beyan Edilen Gelir (70.000 – 10.000)	60.000 TL
Bireysel Emeklilik Sistemi Katkı Payı Ödemesi	4.000 TL
Şahıs Sigorta Primleri Ödemesi (kendisi için)	1.000 TL
Şahıs Sigorta Primi Ödemesi (4 yaşındaki oğlu için)	1.800 TL
Asgari Ücretin Yıllık Tutarı	8.154,00 TL
Beyan Edilen Gelirin %10'u	6.000 TL
Beyan Edilen Gelirin %5'i	3.000 TL

Gerek bireysel emeklilik sistemi gerekse şahıs sigorta primleri için ödenen tutarlar ayrı ayrı değerlendirildiğinde beyan edilen gelirin % 10'u ve/veya % 5'i olarak belirlenmiş sınırların altında kalmakla birlikte, toplam indirim tutarı beyan

edilen gelirin %10'u olan 6.000 TL olacaktır. Mükellef her ne kadar toplamda 6.800 TL prim ve katkı payı ödemesi yapmış olsa da indirim konusu yapabileceği tutar 6.000 TL olacaktır. İndirim konusu yapamadığı 800 TL'yi sonraki yıllara zarar artırıcı bir unsur olarak devredemeyecektir.

Bu örnekte, beyan edilen gelir 100.000 TL, ödenen prim ve katkı payı tutarı da 10.000 TL'den fazla olsaydı 100.000TL'nin % 10'nu 10.000 TL olmakla birlikte asgari ücretin yıllık tutarına ilişkin sınırlama nedeniyle indirim konusu yapılabilecek tutar 8.154,00 TL olacaktır.

Yukarıdaki örneği Gelir Vergisi beyannamesine yerleştirirsek:

TABLO-2	GELİR BİLDİRİMİ ZARAR	TL KAR
17 Ticari Kazançlar		70.000
19 Serbest Meslek Kazançları		-10.000
26 Kar		60.000
28 Şahıs ve Bireysel Emeklilik Sigorta Primi		6.000
37 Mahsup Edilecek İndirimler		6.000
38 Mahsup Sonrası Kalan Tutar (26-37)		54.000
40 Vergiye Tabi Gelir (Matrah)		54.000

Mükellefin gelir vergisi matrahı gerekli indirimler yapıldıktan sonra 54.000 TL olacaktır.

2.3- İşverenler Tarafından Ücretliler Adına Ödenen Katkı Paylarının GVK'nın 40/9.Maddesine Göre Gider Olarak İndirim Konusu Yapılması:

4697 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 40'ıncı maddesinin 9 numaralı bendine "İşverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları. (Gerek işverenler gerekse ücretliler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve vergi matrahının tespitinde dikkate alınan katkı paylarının toplamı bu Kanunun 63 üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendinde belirlenen oran ve haddi aşamaz.)" şeklinde hüküm eklenmiştir. Eklenen hüküm işverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı paylarının, ücretlerle ilişkilendirilmeksizin, ticari kazancın tespitinde gider olarak indirilmesine imkân tanımaktadır.

Bu kapsamda indirim konusu yapılabilecek tutar gerek işverenler gerekse ücretliler tarafından ödenen ve vergi matrahının tespitinde dikkate alınan katkı paylarının toplamı GVK'nın 63/3. maddesine yapılan atıf nedeniyle ücretlinin elde ettiği ücretin %10'unu ve yıllık bazda asgari ücretin yıllık brüt tutarını aşamayacaktır. Ayrıca işverenlerin istihdam ettikleri ücretliler adına yapmış oldukları katkı payı ödemelerinin ticari kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınabilmesine ilişkin düzenleme sadece bireysel emeklilik uygulaması için geçerli olup, şahıs sigortalarında böyle bir uygulama yoktur. İşverenlerin istihdam ettikleri ücretlileri adına ödedikleri bireysel emeklilik katkı payının %10'u aşan kısmı kanunun amir maddesi gereğince indirim konusu yapılamayacak olup, ilgili oranı aşan tutar ile ücretlilerin aileleri için ödenen prim tutarları ücret matrahına dahil edilerek brüt ücret kapsamında gider olarak dikkate alınabilecektir.

Hem işveren hem de ücretli tarafından katkı payı ödenmesi ve toplam tutarın yukarıda belirtilen sınırı aşması halinde, indirim öncelikli olarak ücret matrahının tespitinde mi yoksa ticari kazancın tespitinde mi yapılacağı konusu taraflarca serbestçe belirlenebilecektir. Her ne kadar indirim konusunda seçimlik hak sunulsa da işverenin çalışanı adına bireysel emeklilik sistemine katkı payı ödemesi, çalışanına daha fazla maddi destek sağlama amacından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle kanaatimizce ödenen katkı payının öncelikle safi ücretin tespitinde dikkate alınması eğer arta kalan bir tutar varsa bu durumda ticari kazancın tespitinde dikkate alınması, getirilen vergisel teşvik amacına daha fazla hizmet edecektir.

Örnek: Çorum ilinde faaliyette bulunan büyük bir mağazada ücretli olarak çalışan Niyazi beyin Ekim ayı ücret bilgileri aşağıdaki gibidir. Niyazi Bey bireysel emeklilik sistemi kapsamında aylık 200 TL katkı payı ödemektedir. Ayrıca çalıştığı işletme Niyazi Bey adına aylık 300 TL bireysel emeklilik katkı payı ödemektedir.

Aylık Brüt Ücret	: 3.000,00 TL
Bireysel Emeklilik Sistemine	
Katkı Payı Ödemesi (Kendisi)	: 200,00 TL
Bireysel Emeklilik Sistemine	
Katkı Payı Ödemesi (İşveren)	: 300,00 TL
Önceki Dönemlerde İndirim	
Konusu Yapılmış Tutar	: 2.500,00 TL
Asgari Ücretin Yıllık Tutarı	: 8.154,00 TL
Brüt Ücretin % 10'u	: 300,00 TL

Niyazi Beyin kendisinin ve işverenin ödemiş katkı payı toplamı 500 TL. olmasına rağmen brüt ücretin %10'nunun 300 TL olması nedeniyle, hem Niyazi Bey hem de işveren tarafından toplam indirilebilecek katkı payı tutarı 300 TL olacaktır.

İndirimde ücret matrahının tespitine öncelik verilmesi durumunda, ücretli tarafından ödenen katkı payı 200 TL Gelir Vergisi Kanununun 63/3'üncü maddesi uyarınca, ücretin safi tutarının tespitinde indirim konusu yapılacaktır. Aynı dönemde işveren tarafından ödenen tutarın sadece 100 TL'lik kısmı ücretle ilişkilendirilmeksizin ticari kazancın tespitinde gider olarak indirilecektir. İşveren tarafından ödenen ancak Gelir Vergisi Kanununun 40/9'uncü maddesi uyarınca indirilemeyen 200 TL ise ücret olarak vergilendirilmek suretiyle ticari kazancın tespitinde dikkate alınacaktır.

3- SONUÇ

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemiyle kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı, bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi, emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratarak istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Sistemin bireyden, ekonominin değişik safhalarına birçok alanda sunduğu faydalar vergi idaresini de harekete geçirmiş olup, vergi idaresi 28.06.2001 tarih 4697 sayılı yasayla 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda ücretli (hizmet erbabı) ve işveren açısından teşvik mahiyetinde birçok düzenleme yapmıştır.

Kanunda yapılan değişikliklerin ayrıntısına ve uygulama örneklerine yazımızın içerisinde ayrıntılı olarak yer verilmiştir. İlgili düzenlemeler Gelir Vergisi Kanunu'nun 63/3, 89/1 ve 40/9. maddelerinde yer almaktadır. Üç düzenlemenin de ortak noktası indirim konusu yapılacak prim ve katkı paylarının bireysel emeklilik katkı payında %10 şahıs sigorta primlerinde %5 ve yıllık brüt asgari ücret tutarıyla sınırlandırılmış olmasıdır.

Özellikle bireysel emeklilik sisteminin ekonomiyeye, istihdama ve sisteme üye kişilere birçok faydası vardır. Vergi idaresinin ücretli ile işverene vergisel teşvik sağlamak amacıyla yaptığı kanuni düzenlemelerden de bu çok açık olarak görülmektedir.

Bireysel emeklilik ve şahıs sigorta şirketlerine ödenen prim ve katkı paylarının işverenler ile ücretli çalışanların vergi matrahlarının tespitinde indirim konusu yapılması esnasında yukarıda açıkladığımız yasal düzenlemeler ile özellikli durumların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Yasal düzenlemelerle getirilen hakların yanlış kullanılması hem işverenleri hem de ücretli çalışanları vergi ziyayı karşı karşıya getireceği hususunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA:

- 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
- 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu
- ÖZMEN Mehmet Akif, Gelir ve Kurumlar Vergisi Beyanname Rehberi, Vergi Denetmenleri Derneği Yayını, Mart,2008
- Hesap Uzmanları Derneği, Beyanname Düzenleme Kılavuzu, Mart 2008
- TÜRKAY İmdat, Bireysel Emeklilik ve Şahıs Sigorta Primlerinin Vergilendirilmesi, Maliye ve Hukuk Yayınları, Eylül 2005
- 09.08.2005 tarih ve 25901 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 256 Seri no'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği,
- 13.08.2003 tarihli 3 No'lu Gelir Vergisi Sirküleri